

חקר יזמויות בשטחי הייעור של קק"ל באמצעות יעדי פיתוח בר-קיימא

נוגה לכמן-ברק¹ | יעל רם² | נגה קולינס-קריינר^{1*}

- 1 בית הספר למדעי הסביבה, אוניברסיטת חיפה
 - 2 החוג ללימודי תיירות, המכללה האקדמית אשקלון
- * nogack@geo.haifa.ac.il

תקציר

מרבץ מהם מיושמים בכל עשרת האתרים. המחקר מציג המלצות להמשך, ומדגיש את הטיפול העתידי בממדים החברתיים והסביבתיים.

מחקר זה מציג כלי יישומי לבחינת יזמויות ביערות קק"ל, המבוסס על יעדי פיתוח בר-קיימא של האו"ם. בבדיקה של 10 תוצרי יזמויות באזורים שונים בארץ, נמצא כי כלי המדידה שפותח מאפשר להבחין בין היזמויות השונות, ובוחן את טיפולן בממדים אישיים, החברתיים, הסביבתיים והגלובליים. מהממצאים עולה כי תוצרי יזמות שנמצאים תחת שליטת קק"ל מבחינת שטח, הון ואנשים, ממלאים בצורה טובה יחסית את כל היעדים. עם זאת, עדיין קיים פער גדול במידת יישום יעדי הפיתוח בר-הקיימא, ורק פחות

מילות מפתח

יזמות, מדדים, פעילות פנאי, תיירות בת-קיימא

מבוא

תזונתי, וזאת נוסף על ההיבט הכלכלי שהם ממלאים (Hazarika and Jandl, 2019). כמו כן, שטחי הייעור ברחבי העולם מושכים אליהם מבקרים המחפשים בילוי בשטחים הפתוחים. בתיירות המבוססת על שטחי ייעור, המשאב העיקרי הוא היערות עצמם, שמתרחשות בהם פעילויות פנאי ובילוי מגוונות (Konu, 2015). מתוך כך, עולה כי יש חשיבות לאופן הניהול של שטחי הייעור, ובייחוד של אלה המשמשים לפעילות פנאי ותיירות (Matilainen and Lähdesmäki, 2014).

ישראל היא אחת המדינות הצפופות בעולם, ומרבית תושביה מנהלים אורח חיים עירוני; לכן הולך וגובר הצורך של התושבים בפעילויות ובבילוי בשטחים פתוחים. מחקרים עכשוויים מצביעים על היתרונות של הימצאות בטבע בכלל, ובפרט בשטחי ייעור, להפחתת רגשות שליליים הקשורים למאפיינים עירוניים, וגם, כמקומות המחזקים רגשות חיוביים הקשורים להפגת מתח (קפלן מינץ ואח', 2021). אי לכך, גם המגמה ביערות הנוטעים בישראל השתנתה, ושטחי העצים שבעבר נתפסו בעיקר כמבטאים משנה אידאולוגית ופוליטית, החלו להיות מזוהים יותר כמרחבים של פנאי ונופש עבור הציבור, בד בבד עם מגמות של שימור (Cohen-Hattab et al., 2018).

הכפילות התפקודית של קק"ל, שגם משמרת את שטחי היער בישראל וגם מפתחת אותם, דורשת איזון בין ערכים וצרכים שונים, ובהם 'ערכי היער', חוויית המבקרים והתכנון הסטטוטורי שמהווה את הבסיס החוקי לקידום ההגנה על היער (טל ונוי, 2021). לכן, פרויקטים שנועדו לקליטת קהל ביערות קק"ל, מתייחסים הן לצורכי המבקרים הרבים הן לשמירה על הסביבה (קולינס-קריינר וכתר, 2021; לכמן ברק, 2024).

המושג 'תיירות בת-קיימא' נטבע על ידי ארגון התיירות העולמי של האו"ם בשנת 2005, ופירושו "תיירות שמתחשבת באופן מלא בהשפעותיה הכלכליות, החברתיות והסביבתיות בהווה ובעתיד, וכן עונה על צורכיהם של המבקרים, התעשייה, הסביבה והקהילות המקומיות" (UNEP and UNWTO, 2005). בהקשר זה, ניהול קליטת קהל ביערות באופן שמתחשב באדם ובסביבה, נופל תחת המטרייה של תיירות בת-קיימא. כיוון שיעדי פיתוח בר-קיימא נמצאו מתאימים לקידום תיירות בת-קיימא, הן בהקשרים סביבתיים (Hall, 2019) הן בהקשרים חברתיים (Boluk et al., 2019), במחקר זה נבחנה התאמתם גם בניהול תוצרי יזמות שונים ביערות קק"ל ברחבי הארץ.

מטרת המחקר ושאלות המחקר

מטרת המחקר היא לבחון כיצד יעדי פיתוח בר-קיימא יכולים לשמש 'מצפן' ומסגרת מתודולוגית עבור פיתוח תיירות בת-קיימא ביערות קק"ל. כפועל יוצא ממטרה זו נוסחו שתי שאלות מחקר:

יעדי פיתוח בר-קיימא (United Nations, 2017) הם כללים אוניברסליים, שנוסחו על ידי האו"ם ונועדו לקדם ערכי קיימות ולפתור סוגיות חברתיות, כלכליות וסביבתיות. היעדים הללו מהווים תוכנית ומסגרת פעולה מקיפה עבור גופים רבים, כולל ארגונים ממשלתיים ולא ממשלתיים, חברות עסקיות, ארגוני חברה אזרחית וארגוני מחקר ופיתוח (Khaled et al., 2021).

לשטחי הייעור ישנה חשיבות רבה בהשגת יעדי פיתוח בר-קיימא, מאחר שהם מספקים מגוון רחב של סחורות ושירותים חשובים לרווחת האדם וליציבות המערכות האקולוגיות (Katila, 2020). התפתחותו של ענף התיירות בשטחי ייעור האיצה שינוי בתפקודם של יערות גם לשימושים תיירותיים (Cohen Hattab et al., 2018). מכאן, קולינס-קריינר וכתר (2021) מדגישים את הצורך באיזון בין שמירה על משאבי הטבע שביערות ופיתוח תשתיות תיירות.

במחקר זה הגדרנו 'יזמות' כהתקשרות שמעורבים בה משאבים של הון, קרקע ואנשים, של קק"ל לבדה או עם צד נוסף, ובחנו כיצד יעדי פיתוח בר-קיימא באים לידי ביטוי ביזמויות ביערות קק"ל. כדי לבדוק זאת פותח כלי הכולל 47 מדדים ישימים הבוחנים מיזמים קיימים ומיזמים עתידיים. כלי זה יוכל לשמש גם גופים וגורמים אחרים בענף התיירות, שיהיו מעוניינים לאמץ את יעדי הפיתוח בר-הקיימא כמערכת כללים ישימה.

רקע

יעדי פיתוח בר-קיימא

בשנת 2015 אימצו מדינות העולם את 'אג'נדה 2030 לפיתוח בר-קיימא' של האו"ם. האג'נדה כוללת תוכנית פעולה המורכבת מ-17 יעדים, שהמדינות החברות באו"ם נדרשות להטמיע עד שנת 2030 (United Nations, 2017). עבור כל אחד מ-17 היעדים מפורטים מטרת ומדדים: 169 מטרת ו-232 מדדים, המחולקים לחמישה נושאי-על – אנשים (People), סביבה (Planet), גשוג (Prosperity), שלום וביטחון (Peace) ושותפות (Partnership). היעדים תורגמו לעברית על ידי קהילת SDG Israel – הצוות הישראלי ליישום היעדים והמטרות, ויישומם הוטל בשנת 2019 על שני משרדי ממשלה: המשרד להגנת הסביבה ומשרד החוץ. בטבלה 1 מפורטים היעדים, המטרות והמדדים שהוגדרו, ומשויכים לחמשת נושאי-העל.

שטחי ייעור ופיתוח תיירות בת-קיימא

שטחי הייעור ברחבי העולם מהווים חלק משמעותי מהשמירה על האדמה, המים והאקלים ומהדאגה לביטחון

טבלה 1

יעדי פיתוח בר-קיימא, מטרות, מדדים ונושאי-על
מעובד מתוך Yamaguci et al., 2023.

מספר יעד	שם היעד	מספר המטרות שהוגדרו ליעד	מספר המדדים שהוגדרו ליעד	שייכות לפי חמשת נושאי-העל
1	מיגור העוני	7	13	אנשים
2	מיגור הרעב	8	13	אנשים
3	בריאות טובה	13	28	אנשים
4	חינוך איכותי	10	12	אנשים
5	שוויון מגדרי	9	14	אנשים
6	מים נקיים ותברואה	8	11	אנשים, סביבה
7	אנרגיה נקייה בת-השגה	5	6	שגשוג, סביבה
8	עבודה מהוגנת וצמיחה כלכלית	12	16	שגשוג
9	תעשייה, חדשנות ותשתיות	8	12	שגשוג, אנשים
10	צמצום האי-שוויון	10	14	שגשוג
11	ערים וקהילות מקיימות	10	15	שגשוג
12	צריכה וייצור אחראיים	11	13	סביבה
13	אפחות שינוי האקלים והשלכותיו	5	8	סביבה
14	חיים מתחת למים	10	10	סביבה
15	חיים על פני האדמה	12	14	סביבה
16	שלום, צדק ומוסדות חזקים	12	22	שלום וביטחון
17	שותפות להשגת היעדים	19	25	שותפות
סך הכול		169	232	

והמטרות שנגזרות מהן, צומצמו ל-14 יעדים הרלוונטיים להקשר הישראלי וליערות קק"ל. בשלב השני נבחנו לעומק 144 המטרות המקושרות ל-14 היעדים שנבחרו, ואותרו מתוכם 32 מטרות רלוונטיות לאתרי קק"ל. בשלב השלישי נדלו 47 מדדים ישימים הקשורים למטרות הללו, והוכללו בכלי המדידה. בשלב הרביעי נבחנו המדדים הישימים בשלושה תוצרי יזמות כפיילוט (אגמון החולה, פארק הירדן ופארק המעיינות). בשלב החמישי נוסח הכלי באופן סופי, בהתאם לממצאי הפיילוט. במטרה לייעל את העברת השאלון מוינו המדדים הישימים לארבעה מדדים – ממד אישי, ממד חינוכי-חברתי, ממד סביבתי וממד גלובלי. כלי המחקר שפותח בחמשת השלבים מפורט בטבלה 2.

1. האם וכיצד באים לידי ביטוי יעדי פיתוח בר-קיימא של האו"ם בתוצרי יזמויות קק"ל הפועלים כיום?
2. כיצד ניתן להבטיח פיתוח בר-קיימא של יזמויות עתידיות ביערות קק"ל בהתאם ליעדי הפיתוח של האו"ם?

שיטות המחקר

פיתוח כלי המחקר

כלי המחקר פותח בחמישה שלבים עוקבים, שיפורטו כאן בקצרה. ראשית, 17 יעדי הפיתוח בר-הקיימא של האו"ם

טבלה 2

כלי המחקר: 47 מדדים ישימים המצביעים על פיתוח בר-קיימא ביזמויות קק"ל

47 המדדים מצוינים במספרים. סעיף המדד בתוך יעדי הפיתוח (SDGs) מצוין באותיות. לפירוט יעדי הפיתוח ראו טבלה 1.

מס' מדד	מדדים ישימים	יעד פיתוח בר-קיימא	דרך מדידה ביזמויות קק"ל		
			תצפיות	ראיונות עם בעלי תפקידים	חיפוש באינטרנט
ממד אישי					
1	א. פעילות להפחתת שימוש באלכוהול		X	X	
2	ב. איסור שימוש באלכוהול מתחת לגיל 15 ואכיפת האיסור		X	X	
3	ד. הפחתת שימוש בטבק במיזם		X	X	
4	ה. איסור עישון על בני פחות מ-15 ואכיפתו		X	X	
5	ב. מדדי שירותים נקיים (אפס מזהמים)		X		
6	ג. אפס נייר טואלט וצרכים בטבע		X		
7	ד. כורים תקינים לשטיפת ידיים + סבון		X		
8	ה. מבני שירותים נאותים לנשים (כמות ואיכות)		X		
9	ו. מבני שירותים נאותים לבעלי צרכים מיוחדים (כמות ואיכות)		X		
10	ז. גישה נוחה ובטוחה לשירותי נשים		X		
11	ה. תדירות של פציעות תעסוקתיות קטלניות ולא קטלניות לפי מין ומגזר חברתי		X		
12	א. שיעור באחוזים של מבקרים או עובדים שדיווחו שחשו מופלים או שהוטרו במהלך 12 החודשים האחרונים, על בסיס אפליה אסורה על פי חוק הזכויות הבין-לאומי		X		
ממד חינוכי-חברתי					
13	א. מדדי שוויון הבודקים נגישות שווה למיזם קק"ל למוסדות חינוך מכל הזרמים ומכל הקבוצות בחברה		X	X	
14	ג. באיזו מידה חינוך לפיתוח בר-קיימא, לרבות שוויון מגדרי וזכויות אדם, מיושמים בתוכניות החינוך המלוות את מיזם קק"ל		X		
15	א. אכיפה וקידום של מדיניות לשוויון מגדרי בקרב המבקרים במיזם קק"ל		X		
16	ב. שיעור הנשים שנחשפו לאללימות במהלך 12 החודשים האחרונים בשטח מיזם קק"ל		X		
17	ג. יצירת מרחבים בטוחים לנשים (שירותים מוארים, פקחים, מניעת הצעות ועוד		X	X	
18	ד. שיעור הנשים בתפקידי ניהול במיזם קק"ל		X		
19	א. שכר לשעה לנשים וגברים, לפי משלח יד, גיל, קיום/היעדר מוגבלות במיזם קק"ל (השאיפה לשכר שווה)		X		
20	ב. אחוז המועסקים במיזם קק"ל לפי גיל, מין וקיום/היעדר מוגבלות (השאיפה לשוויון הזדמנויות)		X		
21	ג. הדרכת בני נוער במיזם קק"ל (אחוז מכלל ההדרכות)		X		
22	ד. דגש על הדרכת בני נוער בסיכון (אחוז מכלל הדרכות בני הנוער)		X		
23	ו. שיעור המקומיים (=ישובים סמוכים) המועסקים במיזם מסך כל המועסקים במיזם הספציפי		X		
24	ז. קידום העסקת נוער במיזם		X	X	
25	ח. שיעור הנוער העובד במיזם מסך כל המועסקים		X	X	

מס' מדד	מדדים ישימים	יעד פיתוח בר-קיימא	דרך מדידה ביזמויות קק"ל		
			תצפיות	ראיונות עם בעלי תפקידים	חיפוש באינטרנט
26	א. מספר אירועי האלימות במיזם (בשאיפה אפס)			X	
ממד סביבתי					
27	ג. ניטור רעלים בקרקע ובאוויר			X	
28	א. ניטור מים נקיים בכל מקורות המים לשתייה במיזם		X	X	
29	ח. טיפול במי שפכים/ביוב במיזם קק"ל			X	
30	ט. ניטור מקורות המים (זורמים ועומדים) במיזם קק"ל (היכן שיש)			X	
31	י. שינוי (שיפור) לאורך זמן בהיקף המערכות האקולוגיות הקשורות למים (שיפור באיכות, עלייה בשטח)			X	
32	יא. קיים/לא קיים שת"פ של מיזם קק"ל עם היחידות המנהליות המנהלות את משק המים			X	
33	א. ייצור אנרגיה מתחדשת במיזם קק"ל בשאיפה להגיע ל-100% ייצור עצמי (ייצור=צריכה)			X	
34	א. קיים/לא קיים שירות תחבורה ציבורית נגישה למיזם		X	X	X
35	א. מדדי איבוד מזון – פעילות לעידוד אפס זריקת מזון ובזבז אוכל		X	X	
36	ב. איסור שימוש בכלים חד-פעמיים במיזם			X	
37	ג. שיעור המחזור במיזם			X	
38	ד. טונות של חומר ממוחזר			X	
39	א. יחס השטח במיזם בין שטחי תשתיות לשטחי יער/טבע		X		
40	ב. מתוך השטח הכללי של המיזם – שיעור השטח החשוב למגוון הביולוגי היבשתי			X	
41	ג. ניהול לפי עקרונות ניהול יער בר-קיימא			X	
42	ד. יש/אין מדיניות למניעת מינים פולשים זרים למיזם קק"ל			X	
43	א. מספר מקרי המוות, הנעדרים והנפגעים במיזם בשל: א. שרפות; ב. שיטפונות; ג. מכות קור/חום; ד. פגעי מזג האוויר			X	X
ממד גלובלי					
44	ב. באיזו מידה החינוך לאזרחות גלובלית מיושם בתוכניות החינוך המלוות את מיזם קק"ל			X	
45	א. שיעור ההוצאה באחוזים (מתוך סך כל ההוצאה על המיזם) שהוקצה לחיזוק מורשת ותרבות מקומית או עולמית			X	
46	ה. תוכנית חינוך במיזם הכוללת: א. חינוך לאזרחות גלובלית; ב. חינוך לפיתוח בר-קיימא (כולל חינוך בנושא שינוי האקלים)		X	X	
47	א. הקצאת תקציב במיזם לפורומים משותפים של המגזר הציבורי והפרטי והחברה האזרחית			X	

מומשו בצורה שולית (אדומים). אם מפחיתים את אתר יער בן שמן, שנבחר כאתר בקרה ללא יזמות (למרות קיום טיילות ופיתוח), עולה מעט שיעור היישום המלא לכדי 23.9% (101/423), והיישום החלקי עולה מעט גם הוא לכדי 38.3% (162/423). לעומת זאת, שיעור חוסר היישום יורד מעט ל-37.8% (160/423).

הממד שיושם באופן מיטבי הוא הממד האישי, עם 35% אחוזי יישום מלאים (38.9% אחוזי יישום מלאים ללא אתר בן שמן). לעומתו, הממד הגלובלי יושם בצורה חלשה עם 20% בלבד של יישום מלא (22.2% בניכוי אתר בן שמן). הממד הסביבתי הוא החלש ביותר מבין כל המדדים (17.6% אחוזי יישום מלא). הממד החברתי זוכה ליישום מעט יותר גבוה מזה של הממד הסביבתי בכלל המדגם (22.9%). אם מנכים את אתר בן שמן, הפער בין שני המדדים גדל, לטובת הממד החברתי (25.4% לעומת 17.6%). אם מוסיפים לניתוח גם יישומים חלקיים (צהובים), הממד הסביבתי עוקף את הממד הגלובלי, שכן רק 41% מיעדיו אינם מטופלים כלל לעומת קרוב ל-50% של הממד הגלובלי.

במקרים שקק"ל מעורבת בשלושת היבטי היזמות – הון, קרקע ואנשים – ניכר כי מדדי הפיתוח מתקיימים באופן משמעותי יותר, ואחוזי היישום המלא הם 75% בממד האישי, בממד הסביבתי 27.5%, ובממד החברתי 31%. לעומת זאת, כאשר היזמות נעשית בידי זכיינים פרטיים, ניכרת פגיעה משמעותית במדדי הסביבה (3.9% יישום מלא), גם אם הזכיין פועל ליישומם של מדדים אחרים (אישיים, חברתיים וגלובליים). במקרים שאין כלל יזמות, כמו במקרה יער בן שמן שמשמש אתר בקרה, מדדי הסביבה נשמרים באופן חלקי בלבד (35.3% יישום מלא). מטבלה 3 מתבררת גם חשיבות האג'נדה של מפעילי היזמות. לדוגמה, יוזמה 9 מתמקדת במדדים האישיים והחברתיים, ואילו יוזמה 6 מתמקדת בהיבטים אישיים, חברתיים וגלובליים, ובמידה מסוימת גם בהיבטים סביבתיים.

דין ומסקנות

במחקר יישומי זה שימשו יעדי פיתוח בר-קיימא (United Nations, 2017) לפיתוח כלי לבחינת יזמויות ביערות קק"ל. בבדיקה של 10 תוצרי יזמויות באזורים שונים בארץ נמצא כי כלי המדידה, בן 47 מדדים, מאפשר להבחין ביניהן ובוחן את טיפולן במדדים אישיים, חברתיים, סביבתיים וגלובליים. עוד נמצא, כי יזמויות הפועלות בשליטת קק"ל מבחינת שטח, הון ואנשים גם יחד, עומדות באופן טוב יותר ביעדי פיתוח בר-קיימא. עם זאת, נמצא כי קיים פער גדול במידת יישום יעדי הפיתוח בר-הקיימא, ושפחות מרבע מהם מיושמים בכל עשרת האתרים. יעדי פיתוח בר-קיימא, הכוללים היבטים של רווחת האדם

כלי המחקר התמקד מצד אחד במדדים ישימים המפורטים בטבלה 2 במקום ביעדים הרחבים של פיתוח בר-קיימא, וזאת כדי לקדם הדרכות ספציפיות ולהציג תמונות מצב נקודתיות בכל אתר, ומצד שני עסק בפיתוח חוצה אתרים תוך מתן אפשרות להצבת מדדים כמותיים. במילים אחרות – סביר שההתמקדות במדדים תביא להשגת יעדי פיתוח בר-קיימא, בדרך ישירה, יישומית וברורה.

איתור יזמויות בקק"ל

בשלב הראשון הוגדרה 'יזמות' כהתקשרות בין קק"ל לצד נוסף, שמעורבים בו משאבים של הון, קרקע ואנשים. תוצרי היזמויות שנבדקו נמצאים באתרי קק"ל ובשטחי הייעור של קק"ל במחוזות צפון, מרכז ודרום. במסגרת המחקר (כולל הפיילוט) אותרו תשעה מיזמים שונים של קק"ל, והושאו לאתר הביקורת ביער בן שמן, שאין בו יזמות, אף על פי שיש בו שבילי הליכה ורכיבה, פארק לאומי, פעילויות חינוכיות ומתחם קמפינג (אתר 10).

תוצרי היזמויות חולקו לשלוש קבוצות בעלות מאפיינים נבדלים. שלושה מיזמים שכל שלושת הרכיבים (הון, קרקע, אנשים) בשליטת קק"ל – אגמון החולה, יער האילנות ומרכז שדה יער יתיר; שלושה מיזמים שהמעורבות של קק"ל בהן מתבטאת בניהול משותף עם גוף או גופים נוספים – פארק המעיינות, פארק ירוחם ופארק צפרות אילת; שלושה מיזמים שרק השטח שלהם נמצא בשליטת קק"ל (פארק הירדן, פודטראק יער עופר [שנסגר במהלך המחקר] ובר בהר).

הליך המחקר

במהלך החודשים יולי ואוגוסט 2022 נערך שלב הפיילוט באגמון החולה, בפארק המעיינות ובפארק הירדן. בחודש ספטמבר 2022 נערך איסוף הנתונים בשאר האתרים באמצעות ראיונות, תצפיות ואיסוף נתונים מהאינטרנט. לאחר מכן, קודדו כלל הממצאים לשלוש רמות בהתאם למודל "רמזור", המציג את הצבעים הבאים כביטוי למצב שאובחן באתר: הממד מיושם באופן מלא או כמעט מלא (צבע ירוק), הממד מיושם באופן חלקי (צבע צהוב), והמדד אינו מיושם כלל או מיושם באופן שולי בלבד (צבע אדום).

תוצאות המחקר

כל הממצאים מפורטים בטבלה 3. שמות האתרים הוחלפו במספרים (1–9) כדי למנוע השוואות, שאינן מטרת מחקר זה. בסך הכול נמדדו 470 מדדים (47 מדדים ב-10 אתרים). מן הטבלה עולה כי רק 23% מהמדדים (107/470) מומשו במידה רבה (ירוקים), 36.5% מהם (170/470) מומשו בצורה חלקית (צהובים), ו-40.5% מהם (193/470) לא מומשו או

טבלה 3

יישום יעדי פיתוח בר-קיימא ביזמויות קק"ל
ירוק: יישום מלא; צהוב: יישום חלקי; אדום: ללא יישום.

ביקורת יער בן שמן	רק שטח			מעורבות אחרת - ניהול משותף			אנשים + הון שוטף + שטח			יזמות סעיף	יעדי פיתוח בר-קיימא
	9	8	7	6	5	4	3	2	1		
ממד אישי -											
ללא יישום 37.5% ללא יישום 31.5%			יישום חלקי 27.5% יישום חלקי 29.6%			יישום מלא 35% יישום מלא 38.9%		כלל המדגם ללא אתר בן שמן			
										א.	3 GESUNDE UND WOHLERGEHTEN
										ב.	
										ד.	
										ה.	
										ב.	6 SAUBERES WASSER UND SANITÄR- ENGSCHIEDENHEITEN
										ג.	
										ד.	
										ה.	
										ו.	
										ז.	
										ה.	8 ANDECKENWÜRDIGE ARBEIT UND HOCH- SCHAFTSVERWACHSTUM
										א.	10 WENIGERE UNGLEICHHEITEN
ממד חברתי -											
ללא יישום 45% ללא יישום 40%			יישום חלקי 32.1% יישום חלקי 34.1%			יישום מלא 22.9% יישום מלא 25.4%		כלל המדגם ללא אתר בן שמן			
										א.	4 HOCHWERTIGE BILDUNG
										ג.	
										א.	5 GESCHLECHTER- GLEICHHEIT
										ב.	
										ג.	
										ד.	8 ANDECKENWÜRDIGE ARBEIT UND HOCH- SCHAFTSVERWACHSTUM
										א.	
										ב.	
										ג.	
										ד.	
										ו.	
										ז.	
										ח.	
										א.	16 ANERKENNUNG VON LEBENS- UND SOZIALINSTITUTIONEN

ביקורת		רק שטח			מעורבות אחרת - ניהול משותף			אנשים + הון שוטף + שטח				
יער בן שמן	9	8	7	6	5	4	3	2	1	יזמות סעיף	יעדי פיתוח בר-קיימא	
ממד סביבתי - כלל המדגם ללא אתר בן שמן יישום מלא 19.4% יישום חלקי 39.4% ללא יישום 41.2% ללא יישום 41.2%												
										ג.	3 GESUNDE UND WOHLFÜHLENDE LEBENSVERHÄLTNISSE	
										א.	6 SAUBERES WASSER UND SANITÄRE UMGEBUNG	
										ח.		
										ט.		
										י.		
										יא.		
										א.	7 BEZUGLEGE UND SAUBERE ENERGIE	
										א.	9 INDUSTRIE, INNOVATION UND INFRASTRUKTUR	
										א.	12 NACHHALTIGE KONSUM UND PRODUKTION	
										ב.		
										ג.		
										ד.		
										א.	15 LIFE ON LAND	
										ב.		
										ג.		
										ד.		
										א.	13 KLIMASCHUTZ	
ממד גלובלי - כלל המדגם ללא אתר בן שמן יישום מלא 22.2% יישום חלקי 28.9% ללא יישום 52% ללא יישום 48.9%												
										ב.	4 QUALITÄT DER BILDUNG	
										א.	11 NACHHALTIGE STÄDTE UND GEMEINDEN	
										ה.	12 NACHHALTIGE KONSUM UND PRODUKTION	
										א.	17 PARTNERNSCHAFTEN FÜR DIE ERREICHUNG DER ZIELE	

לשינוי האקלים ולבריאות טובה. האתגר השני הוא ניהול תוצרי היזמויות עצמן, שכן המחקר מעלה כי יישום היעדים מתרחש טוב יותר כאשר השטח, ההון והאנשים המעורבים ביזמות שייכים לקק"ל, או לכל הפחות – כאשר לקק"ל מעורבות מסוימת בניהול. מהממצאים עולה כי אם קק"ל מעוניינת לקדם את יעדי הפיתוח בר-הקיימא ביזמויותיה בעתיד, עליה להקפיד הן על הממד הסביבתי הן על ניהול ישיר או עקיף של תוצרי היזמויות בשטח. פיתוח שנעשה אך ורק על ידי יזמים פרטיים אינו מבטיח פיתוח בר-קיימא (רם ואח', 2023), ולכן מודגשת חשיבות הניהול מטעם קק"ל ביזמויות ובתוצרי היזמויות ביערות, גם אם הן בידי יזם פרטי. נוסף על כך, יישומם של היעדים החברתיים טעון שיפור, שכן רובם אינם זוכים ליישום מלא. בהקשר זה חשוב לציין כי המחקר נערך טרם מתקפת החמאס על יישובי הנגב המערבי בשבעה באוקטובר 2023. מאז פרוץ המלחמה, נראה כי המרקם החברתי בישראל המשיך להתדרדר, עובדה הבאה לביטוי בירידה הדרגתית ומתמשכת בתפיסת האינטגרציה החברתית בישראל (קמחי ואח', 2024). כפועל יוצא מכך, יש מקום להדגיש ערכים ויעדים חברתיים ביזמויות השונות של קק"ל.

והסביבה, נמצאו מתאימים לבדיקת יזמויות תיירות ביערות קק"ל, שכן ניהול קליטת קהל ביערות צריך להיעשות באופן שמתחשב הן באדם הן בסביבה (קולינס-קריינר וכתר, 2021). בהקשר זה, הממד הגלובלי של יעדי פיתוח בר-קיימא נמצא כרלוונטי פחות לבדיקה, וכדאי לשקול אם להכלילו בעתיד. גם מחקרים קודמים הדגישו את הממדים הסביבתי (Hall, 2019) והחברתי (Bolek et al., 2019), אך לא התייחסו לממד הגלובלי. זאת ועוד, הממד הגלובלי אינו תואם במלואו את הגדרת תיירות בת-קיימא (UNWTO, 2005). אם קק"ל תהיה מעוניינת ביישום של עקרונות פיתוח בר-קיימא שאינם קשורים לתיירות, יהיה עליה להשקיע גם בקידומו של ממד זה.

סיכום

מחקר זה סייע באיתור שני אתגרים עיקריים ליזמויות ביערות קק"ל. הראשון הוא האתגר הסביבתי, שהדרך ליישמו באופן מיטבי נבחנת בהיבטים הקשורים לאנרגיה, לחיים על פני האדמה, לייצור ולצריכה עצמאיים ומקיימים, למים נקיים,

מקורות

- Katila P, McDermott C, Larson A, Aggarwal S, and Giessen L. 2020. Forest tenure and the sustainable development goals – A critical view. *Forest Policy and Economics*, 120, 102294.
- Khaled R, Ali H, and Mohamed EK. 2021. The Sustainable Development Goals and corporate sustainability performance: Mapping, extent and determinants. *Journal of Cleaner Production*, 311, 127599.
- Konu H. 2015. Developing a forest-based wellbeing tourism product together with customers—An ethnographic approach. *Tourism Management*, 49, 1–16.
- Matilainen A and Lähdesmäki, M. 2014. Nature-based tourism in private forests: Stakeholder management balancing the interests of entrepreneurs and forest owners? *Journal of Rural Studies*, 35, 70–79.
- United Nations. 2017. *Global Indicator Framework for the Sustainable Development Goals and Targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development*; Work of the Statistical Commission Pertaining to the 2030 Agenda for Sustainable Development. (A/RES/71/313), Annex; New York, NY, USA: United Nations.
- United Nations Environment Program (UNEP) and World Tourism Organization (UNWTO). 2005. *Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers*. United Nations Environment Program.
- Yamaguchi NU, Bernardino EG, Ferreira MEC, de Lima BP, Pascotini MR, and Yamaguchi MU. 2023. Sustainable development goals: A bibliometric analysis of literature reviews. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(3), 5502–5515.
- טל נ וני ע. 2021. התכנון בקק"ל – סוף מעשה בתכנון תחילה. *יער*, 20, 38–41.
- לכמן ברק נ. 2024. *חקר יזמויות בשטחי הייעור של קק"ל באמצעות יעדי פיתוח בר-קיימא* (עבודת גמר לתואר שני). חיפה: אוניברסיטת חיפה.
- קולינס-קריינר נ וכתר ע. 2021. העדפות קהל בחינוכי יער. *יער*, 21, 5–13.
- קמחי ש, מרציאנו ה, אשל י, קאים א ועדיני ב. 2024. *חוסן ומדדי התמודדות לאורך המלחמה: מדידת אורך חמישית*. דו"ח מחקר עבור משרד המדע והטכנולוגיה ורח"ל.
- קפלן מינץ ק, אילון א, נתן א, עשת צ וקרואני א. 2021. השפעת היערות והשטחים הפתוחים על בריאות הגוף והנפש של המבקרים בהם. *יער*, 20, 18–26.
- רם י, קולינס-קריינר נ ולכמן ברק נ. 2023. *שימוש במטרות ה"פיתוח בר קיימא" של האו"ם ככלי לבחינת יזמויות ביערות*. דו"ח התקדמות שנתי, מוגש לקק"ל.
- Boluk KA, Cavaliere CT, and Higgins-Desbiolles F. 2019. A critical framework for interrogating the United Nations Sustainable Development Goals 2030 Agenda in tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(7), 847–864.
- Cohen-Hattab K, Gelbman A, and Shoval N. 2018. From ideological space to recreational tourism: The Israeli forest. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 16(5), 501–520.
- Hall CM. 2019. Constructing sustainable tourism development: The 2030 agenda and the managerial ecology of sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(7), 1044–1060.
- Hazarika R and Jandl R. 2019. The Nexus between the Austrian forestry sector and the sustainable development goals: a review of the interlinkages. *Forests*, 10(3), 205.